

25.10.2005

KONKURSSIVELALLISTEN NEUVONTA JA OHJAUS 15/2005

Konkurssiain neuvottelukunta suosittelee, että pesänhoitaja heti konkurssin alettua selostaa konkurssivelalliselle konkurssimenettelyn kulun ja antaa hänelle tämän esitteen velallisen oikeuksista ja velvollisuuksista.

KONKURSSIVELALLISEN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET

YLEISTÄ

Konkurssi on yleinen velallisen kaikkia velkoja koskeva menettely, jossa velallisen omaisuus muutetaan rahaksi ja käytetään velkojen velalliselta olevien saatavien maksuun. Konkurssiin asettamisesta päättää tuomioistuin, joka määrää velallisen omaisuuden hoitamista ja myymistä ja velkojen selvittämistä varten pesänhoitajan.

Konkurssin alettua velallinen menettää omaisuutensa määräämisoikeuden. Tuomioistuimen määräämän pesänhoitajan tulee viipymättä ottaa konkurssipesän omaisuus haltuunsa. Pesänhoitaja laatii yhteistyössä velallisen kanssa pesäluettelon eli luettelon pesän varoista ja veloista.

Konkurssivelallinen on velvollinen avustamaan pesänhoitajaa konkurssipesän haltuunotossa ja pesäluettelon laadinnassa. Pesäluettelon vahvistaa oikeaksi pesänhoitajan määräämä henkilö tai määräämät henkilöt. Jos pesänhoitaja tarvitsee muuta apua tehtäviensä hoitamiseksi, hän ottaa yhteyttä velalliseen.

Velkojat tekevät konkurssipesää koskevat keskeiset päätökset. Velallinen saa olla mukana päätöksiä tehtäessä ja saa pesänhoitajalta etukäteen tiedon käsiteltävistä asioista. Velallisella on muutenkin oikeus saada pesänhoitajalta tietoja konkurssista.

Konkurssissa velat jaetaan valvottaviin velkoihin ja massavelkoihin. Valvottavat velat ovat velkoja, joita koskeva sitoumus tai muu oikeusperuste on syntynyt ennen konkurssin alkamista. Massavelat ovat velkoja, jotka johtuvat konkurssimenettelystä tai konkurssipesän tekemästä sopimuksesta tai sitoumuksesta. Velallinen ei vastaa massaveloista.

Seuraavissa jaksoissa käsitellään lähemmin konkurssivelallisen asemaa konkurssissa.

Konkurssiainmiehen tehtävänä on valvoa pesänhoitajien toimintaa. Lisätietoja konkurssiainioista löytyy muun muassa Konkurssiainmiehen toimiston internetsivuilta osoitteesta www.konkurssiainmies.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1. Kuka on velallinen
2. Velallisen tietojensaanti- ja osallistumisoikeus
3. Velallisen myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuus
4. Pesäluettelon vahvistaminen
5. Velallisen toimeentulo
 - 5.1. Oikeus avustukseen
 - 5.2. Oikeus kulukorvauksiin
 - 5.3. Erimielisyys avustuksesta tai kulukorvauksesta
6. Velallisen postin käsittely
7. Velallisen toimimiskelpoisuuden rajoitukset
8. Velallisen omaisuuteen tai henkilöön kohdistuvat turvaamistoimenpiteet
9. Pakkokeinot velallista kohtaan
10. Velallisen oikeus jatkaa oikeudenkäyntiä
11. Velallisen oikeus riitauttaa velkojien saatavia
12. Velallisen oikeus moittia velkojien päätöstä
13. Velallisen oikeus vahingonkorvaukseen ja velallisen vahingonkorvausvastuu
- 14. Velallisen salassapitovelvollisuus**
- 15. Pankkitili luonnollisen henkilön konkurssissa**

1. KUKA ON VELALLINEN

Konkurssilain mukaan velallisena pidetään konkurssiin asetettua luonnollista henkilöä, osakeyhtiön ja osuuskunnan hallituksen jäsentä ja toimitusjohtajaa, kommandiittiyhtiön vastuunalaista yhtiömiestä, avoimen yhtiön yhtiömiestä ja yhdistyksen hallituksen jäsentä. Samoin velallisena pidetään henkilöä, joka on ollut edellä tarkoitetussa asemassa konkurssihakemuksen tekemistä edeltäneen vuoden aikana.

Tuomioistuin voi määrätä, että velallista koskevia säännöksiä sovelletaan myös muuhun henkilöön, kuten henkilöön, joka on tosiasiallisesti johtanut velallisen liiketoimintaa. Määräystä voi vaatia pesähoitaja tai velkoja. Tuomioistuin ilmoittaa vaatimuksesta tällaiselle henkilölle, joka voi esittää oman näkemyksensä asiasta.

Velalliseksi voidaan määrätä henkilö, joka on toiminut yhteisön johtotehtävissä aikaisemmin kuin konkurssihakemusta edeltäneen vuoden aikana. Näin voidaan menetellä esimerkiksi, jos yhtiöllä ei ole ollut viimeisen vuoden aikana hallitusta eikä toimitusjohtajaa tai

yhteisön hallitus on kokonaan vaihtunut. Jos velallinen on luonnollinen henkilö, velalliseksi voidaan hänen lisäksi vaatia henkilöä, joka on tosiasiallisesti johtanut velallisen elinkeinotoimintaa tai hoitanut velallisen omaisuutta.

2. VELALLISEN TIETOJENSAANTI- JA OSALLISTUMISOIKEUS

Velallisella on oikeus saada pesänhoitajalta konkurssipesää ja sen hoitoa koskevia tietoja.

Pesänhoitaja toimittaa velalliselle aina pesäluettelon, velalliselvityksen, jakoluetteloehdotuksen ja jakoluettelon sekä vuosiselonteon. Velallinen voi pyynnöstä saada tietoja asiakirjoista, jotka konkurssin johdosta ovat siirtyneet pesänhoitajalle ja muitakin pesää koskevia tietoja sekä tietoja, jotka sisältyvät konkurssimenettelyn kuluessa valmistuneisiin pesänhallinnon asiakirjoihin.

Velallisella on oikeus osallistua velkojainkokouksiin ja ilmaista oma kantansa käsiteltäviin asioihin, mutta velallisella ei ole äänivaltaa. Pesänhoitaja toimittaa velalliselle kokouskutsun ja tiedon kokouksessa käsiteltävistä asioista. Velkojat voivat päättää konkurssipesän asioista myös kokousta pitämättä siten kuin laissa tarkemmin säädetään. Pesänhoitaja varaa tällöinkin velalliselle tilaisuuden ilmaista kantansa käsiteltävästä asiasta.

Pesänhoitaja voi rajoittaa velallisen tietojensaanti- ja osallistumisoikeutta, jos tällaista rajoitusta voidaan pitää välttämättömänä konkurssipesän tai sivullisen oikeuden turvaamiseksi tai muun erityisen syyn takia. Velalliselle on kuitenkin annettava tässä tarkoitetut tiedot jälkikäteen.

3. VELALLISEN MYÖTÄVAIKUTUS- JA TIETOJENANTOVELVOLLISUUS

Velallisen on myötävaikutettava siihen, että pesänhoitaja voi hoitaa tehtävänsä. Velallisen on ilmoitettava pesänhoitajalle yhteystietonsa ja hänen on oltava tarvittaessa pesänhoitajan tavoitettavissa. Kun velallisen henkilökohtainen läsnäolo esimerkiksi yrityksen toimitiloissa on tarpeen, pesänhoitaja pyytää velallisen paikalle.

Velallisen myötävaikutusvelvollisuus kestää konkurssin päättymiseen asti ja tarvittaessa sen jälkeenkin, jos konkurssissa tarvitaan jälkiselvitystoimenpiteitä. Velallinen voi tiedustella pesänhoitajalta missä määrin ja mihin saakka hänen on oltava pesänhoitajan tavoitettavissa.

Velallisen on huolehdittava siitä, että pesänhoitaja saa pesään kuuluvan omaisuuden ja toimitilat haltuunsa. Velallisen on myös annettava pesänhoitajalle pääsy velallisen tietojärjestelmiin esimerkiksi antamalla tarpeelliset salasanat.

Velallisen on annettava pesänhoitajalle tiedot konkurssivelallisen omaisuudesta ja konkurssisaatavista. Velallisen on annettava pesänhoitajalle muutkin tämän tarvitsemat tiedot.

Velallisen *liike- tai ammattitoiminnan kirjanpitoaineisto ja muut asiakirjat kuuluvat konkurssipesään ja ne on luovutettava pesänhoitajalle.*

Jos kirjanpito on kesken, velallinen voi sopia pesänhoitajan kanssa, että velallinen huolehtii omalla kustannuksellaan kirjanpidon loppuunsaattamisesta ja tilinpäätöksen laatimisesta

Velallisen tietojenantovelvollisuus ei rajoitu pesänhoitajan pyytämiin tietoihin, vaan velallisen on annettava oma-aloitteisesti tiedot, jotka velallisen käsityksen mukaan ovat tarpeen pesän selvittämiseksi.

4. PESÄLUETTELON VAHVISTAMINEN

Velallisen on vahvistettava pesäluettelo oikeaksi allekirjoituksellaan. Vahvistamalla allekirjoituksellaan pesäluettelon velallinen vakuuttaa, että pesäluettelon tiedot konkurssivelallisen varoista ja veloista ovat oikeat. Jos velallinen on eri mieltä pesäluettelon sisällöstä, hänen tulee tehdä varauma, eli esittää pesänhoitajalle ja liittää pesäluetteloon tarpeelliseksi katsomansa täydennykset ja oikaisut.

Pesänhoitajan vaatimuksesta velallinen voidaan pesäluettelon allekirjoittamisen sijasta velvoittaa vahvistamaan pesäluettelo valallaan tai vakuutuksellaan tuomioistuimessa ja antamaan myös muita tietoja pesäluettelo varten.

Rikoslain 39 luvun 2 ja 3 §:ssä säädetään rangaistus väärän ja harhaanjohtavan pesäluettelon vahvistamisesta sekä väärin tai puutteellisten tietojen antamisesta.

5. VELALLISEN TOIMEENTULO

5.1. Oikeus avustukseen

Pesänhoitaja voi maksaa luonnollisen henkilön konkurssissa velalliselle ja hänen elatuksensa varassa olevalle konkurssipesän varoista avustusta, jos heidän toimeentulonsa ei ole muuten turvattu. Samoin avustusta voidaan maksaa velallisen asemassa olevalle avoimen yhtiön yhtiömiehelle, kommandiittiyhtiön vastuunalaiselle yhtiömiehelle ja osakeyhtiön johtoon kuuluneelle osakkeenomistajalle, joka on hankkinut yhtiöstä pääasiallisen toimeentulonsa.

Avustusta harkitessaan pesänhoitaja ottaa huomioon velallisen ansaintamahdollisuudet. Velallisen henkilökohtaiset tulot konkurssi-menettelyn ajalta eivät kuulu konkurssipesään.

Lähtökohtana avustuksen määrälle pidetään toimeentulotukena maksettavaa rahamäärää. Määrä voi olla tätä suurempi, jos velallinen tarvitsee enemmän varoja esimerkiksi välttämättömiin terveydenhoitomenoihinsa. Pesänhoitaja voi myös sallia velallisen jatkaa asumista konkurssipesälle siirtyneessä asunnossa.

Elatuksen tarpeellisuuden ohella avustuksen myöntämiseen vaikuttavat velallisen aktiivisuus pesän selvittämiseksi ja konkurssipesän mahdollisuudet maksaa avustusta. Jollei velallisella ole konkurssipesän selvittämisen vuoksi mahdollisuutta hankkia toimeentuloa muualta, avustusta on yleensä maksettava. Varattomasta konkurssipesästä avustusta ei voida maksaa. Avustusta voidaan myöntää enintään konkurssin alkamista seuraavien kuuden kuukauden ajalta.

5.2. Oikeus kulukorvaukseen

Velalliselle voi syntyä kuluja pesän selvittämiseen liittyvistä tehtävistä. Velallisella on oikeus saada konkurssipesän varoista kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka-, ruoka- ja majoittumiskustannuksistaan.

5.3. Erimielisyys avustuksesta tai kulukorvauksesta

Jos velallisen ja pesänhoitajan välillä syntyy erimielisyyttä avustuksen tai kulukorvauksen maksamisesta, velallinen voi saattaa asian käräjäoikeuden ratkaistavaksi.

6. VELALLISEN POSTIN KÄSITTELY

Pesänhoitajalla on oikeus ottaa haltuunsa ja avata velalliselle osoitetut, tämän taloudelliseen toimintaan tai konkurssipesän selvittämiseen liittyvät kirjelähetykset ja muut viestit ja paketit. Muita viestejä ovat sähköiset viestit ja muut sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä toimitetut viestit.

Jos lähetys on henkilökohtainen, pesänhoitaja toimittaa sen velalliselle.

Tarvittaessa pesänhoitaja antaa velallisen ja työntekijöiden ilmoittaa siitä, ettei heidän sähköpostiosoitteensa ole enää käytössä. Pesänhoitajan suostumuksella heillä on oikeus poistaa omassa käytössään olleet tiedostot, esimerkiksi henkilökohtaiset osoitekirjat.

7. VELALLISEN TOIMIMISKELPOISUUDEN RAJOITUKSET

Konkurssissa olevan luonnollisen henkilön kelpoisuutta toimia määrätyissä tehtävissä on rajoitettu. Hän ei esimerkiksi voi toimia osakeyhtiön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana.

Velallisen toimimiskelpoisuuden rajoitus kestää konkurssin alkamisesta siihen saakka, kunnes hän on vahvistanut pesäluettelon oikeaksi. Rajoitus voi kuitenkin kestää enintään neljä kuukautta, jollei toimea tai tehtävää koskevassa laissa toisin määrätä.

8. VELALLISEN OMAISUUTEEN TAI HENKILÖÖN KOHDISTUVAT TURVAAMISTOIMENPITEET

Tuomioistuin voi määrätä kiireellisistä pesän selvittämistä turvaavista toimista jo ennen kuin se päättää velallisen asettamisesta konkurssiin. Tämä edellyttää, että konkurssihakemuksen hyväksymiselle on ilmeiset perusteet.

Tuomioistuin voi määrätä velallisen omaisuutta pantavaksi taka-varikkoon tai määrätä muusta omaisuuteen kohdistuvasta turvaamistoimesta, jos on vaara, että velallinen kätkee, hävittää tai luovuttaa omaisuuttaan taikka menettelee muuten velkojien oikeutta vaarantavalla tavalla. Samanlaisia toimia voidaan kohdistaa velallisen liiketoimintaan liittyviin asiakirjoihin, esimerkiksi kirjanpitoaineistoon.

Velallinen voidaan määrätä maastapoistumiskieltoon, jos on todennäköisiä syitä epäillä, että velallinen poistuu maasta ja laiminlyö myötävaikutus- ja tietojenantovelvollisuutensa. Kielto on voimassa enintään siihen saakka, kun velallinen on vahvistanut pesäluettelon oikeaksi. Maastapoistumiskieltoon määrätylle ei voida myöntää passia ja olemassa oleva passi on luovutettava poliisin haltuun kiellon voimassaoloajaksi.

9. PAKKOKEINOT VELALLISTA KOHTAAN

Konkurssissa käytettäviä pakkokeinoja ovat uhkasakko ja vankeus. Pakkokeinojen käyttö tulee kysymykseen, jos velallinen niskoittelee eli laiminlyö myötävaikutus- ja tiedonantovelvollisuutensa niin, että pesänhoitaja ei pysty hoitamaan tehtäviään asianmukaisesti tai kieltäytyy vahvistamasta pesäluetteloita taikka antamasta tietoja pesäluetteloita varten. Pakkokeinoista päättää aina tuomioistuin pesänhoitajan vaatimuksesta. Tuomioistuin kuulee yleensä velallista asiassa.

Ensisijaisena pakkokeinona tulee yleensä kysymykseen uhkasakon asettaminen. Jollei velallinen täytä viivytyksettä velvollisuuttaan, hänet tuomitaan uhkasakkoon.

Jos velallinen tuomitusta uhkasakosta huolimatta ei täytä velvollisuuttaan, voidaan hänet määrätä painostusvankeuteen. Silloin kun on ilmeistä, että velallinen niskoittelisi uhkasakosta huolimatta, tuomioistuin voi määrätä hänet suoraan painostusvankeuteen.

Velallista saa pitää vangittuna enintään kuusi kuukautta. Tuomioistuin vapauttaa velallisen painostusvankeudesta, kun hän luopuu niskoittelusta. Vankilassa oleva velallinen voi ilmoittaa niskoittelusta luopumisesta vankilaviranomaiselle.

10. VELALLISEN OIKEUS JATKAA OIKEUDENKÄYNTIÄ

Konkurssipesään kuuluvaa omaisuutta koskevassa oikeudenkäynnissä puhevaltaa käyttää ensisijaisesti pesänhoitaja. Jos pesänhoitaja ei tätä tee, velallinen voi jatkaa tällaista vireillä olevaa oikeudenkäyntiä. Samoin velallinen voi myös nostaa kanteen konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta, jos konkurssipesä on kieltäytynyt sitä tekemästä.

Jos konkurssipesä haluaa tehdä sovinnon, mutta velallinen on toista mieltä, velallinen saa itse nostaa kanteen tai jatkaa oikeudenkäyntiä. Tällöin velallisen on kuitenkin asetettava konkurssipesälle vakuus siitä rahamäärästä, josta konkurssipesä olisi sovinnon tehnyt.

Jos velallinen voittaa oikeudenkäynnin, sen tuottama voitto tai hyöty kuuluu konkurssipesään. Velallisella on kuitenkin oikeus saada vastapuolelta tuomioistuimen määräämä korvaus oikeudenkäyntikuluista.

11. VELALLISEN OIKEUS RIITAUTTAA VELKOJEN SAATAVIA

Konkurssissa vahvistetaan jakoluettelo, jonka mukaan velkojat saavat konkurssipesästä suorituksen saatavilleen. Jakoluetteloa varten velkojat valvovat eli ilmoittavat saatavansa pesänhoitajalle. ***Pesänhoitajan pyynnöstä velallisen on avustettava pesänhoitajaa saatavien selvittämisessä. Jos velallinen on sitä mieltä, että valvonta on virheellinen, hänen tulee ensisijaisesti ottaa yhteyttä pesänhoitajaan.***

Pesänhoitajalla on velvollisuus riitauttaa saatavat, jotka velkojat ovat ilmoittaneet perusteettomasti tai virheellisesti.

Myös velallisella on oikeus riitauttaa pesänhoitajan laatimaan jakoluetteloehdotukseen merkitty saatava tai etuoikeus. Velallisen on yksilöitävä, mitä saatavaa tai etuoikeutta hänen riitautuksensa koskee ja perusteltava riitautuksensa. Riitautus on tehtävä kirjallisesti ja toimitettava pesänhoitajalle kuukauden kuluessa jakoluetteloehdotuksen valmistumispäivästä.

Riitautukset ratkaisee tuomioistuin.

Vero- ja muut julkisoikeudelliset saatavat eivät kuulu yleisen tuomioistuimen toimivaltaan eikä niitä voida tutkia riitautuksena. Jos velallinen pitää tällaista valvontaa virheellisenä, hänen tulee ottaa yhteyttä pesänhoitajaan. Pesänhoitajan on selvítettävä, onko esimerkiksi verosaatavien osalta tarvetta valitusmenettelyyn.

12. VELALLISEN OIKEUS MOITTIA VELKOJIEN PÄÄTÖSTÄ

Velkojat tekevät konkurssipesää koskevat keskeiset päätökset. Velkojat käyttävät päätösvaltaansa yleensä velkojainkokouksessa. Velallinen saa olla mukana päätöksiä tehtäessä ja saa pesänhoitajalta etukäteen tiedon käsiteltävistä asioista.

Tuomioistuin voi velallisen tai velkojan hakemuksesta kumota velkojien päätöksen tai muuttaa sitä, jos se on asian laadun vuoksi mahdollista. Muuttaminen tai kumoaminen tulee kyseeseen menettelyssä tapahtuneen virheen tai päätöksen sisällön takia.

Menettelyvirheestä on kyse, kun päätös ei ole syntynyt oikeassa järjestyksessä. Hakijan on osoitettava, että virhe on vaikuttanut velkojien päätöksen sisältöön tai menettelyvirhettä voidaan pitää muuten merkittävänä.

Päätös voidaan sisältöä koskevalla perusteella kumota tai muuttaa, jos se on omiaan tuottamaan velkojalle tai jollekulle muulle epäoikeutettua etua tai se on velkojaa tai velallista kohtaan ilmeisen kohtuuton.

Ennen velkojainkokouksen päättämistä puheenjohtajan on annettava laissa säädetty ohjaus velkojainkokouksen päätösten moittimiseen. Jos velallinen on tyytymätön velkojainkokouksen päätökseen, on hänen säilyttääkseen oikeuden valittaa päätöksestä välittömästi ilmoitettava tyytymättömyyttään kokouksen puheenjohtajalle.

Pesänhoitaja voi myös pyytää velkojia ilmoittamaan päätöksentekoa varten kantansa asiassa, joka muutoin olisi käsiteltävä velkojainkokouksessa. Tässäkin tapauksessa pesänhoitajan on varattava myös velalliselle tilaisuus ilmoittaa kantansa asiassa pesänhoitajan asettamassa määräajassa. Pesänhoitajan on ilmoitettava tässä muussa päätöksentekomenettelyssä syntynyt päätös ja sen ajankohta velalliselle.

13. VELALLISEN OIKEUS VAHINGONKORVAUKSEEN JA VELALLISEN VAHINGONKORVAUSVASTUU

Velallisella voi olla oikeus vahingonkorvaukseen, jos pesänhoitaja tahallaan tai huolimattomuudellaan aiheuttaa vahinkoa velalliselle. Myös konkurssivelkoja voi olla vahingonkorvausvelvollinen velalliselle tahallaan tai törkeästi tuottamuksesta konkurssimenettelyssä aiheuttamastaan vahingosta.

Velallinen on itse velvollinen korvaamaan konkurssipesälle tai velkojalle aiheuttamansa vahingon, jos hän olennaisesti laiminlyö myötävaikutusvelvollisuutensa.

14. VELALLISEN SALASSAPITOVOLLISUUS

Velallinen ei saa ilmaista sivulliselle eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen konkurssimenettelyn yhteydessä tietoonsa samaa seikkaa, joka koskee konkurssipesän liike- tai ammattisalaisuutta.

Velallinen ei saa myöskään ilmaista tai käyttää konkurssin alkamista edeltäneeseen toimintaan liittyvää liike- tai ammattisalaisuutta, jos on ilmeistä, että sen ilmaiseminen tai käyttö voi alentaa pesään kuuluvan omaisuuden arvoa tai vaikeuttaa sen rahaksi muuttamista.

Rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:ssä säädetään rangaistus salassapitovollisuuden rikkomisesta.

Konkurssista huolimatta velallinen saa toimeentulon hankkimiseksi käyttää ammattitaitoaan ja harjoittamassaan elinkeinotoiminnassa hankkimiaan tietoja, kuten esimerkiksi liikesuhteita.

Velallisen salassapitovollisuus lakkaa, kun konkurssi päättyy.

15. PANKKITILI LUONNOLLISEN HENKILÖN KONKURSSISSA

Konkurssilain mukaan konkurssivelallisena olevan luonnollisen henkilön konkurssipesään ei kuulu hänen konkurssin alkamisen jälkeen saamansa omaisuus tai ansaitsemansa tulo.

Esimerkiksi ennen konkurssin alkamista syntyneet velallisen saatavat kuuluvat kuitenkin konkurssipesään.

Konkurssivelallisen tulee konkurssin alkamisen jälkeen avata oma pankkitili, johon ohjataan ne varat, jotka eivät kuulu konkurssipesään. Pesänhoitajan on tarvittaessa avustettava velallista tilin avaamisessa.

Helsingissä 25. päivänä lokakuuta 2005

KARI HARJU
Kari Harju
puheenjohtaja

PETRI HIRSIMAA
Petri Hirsimaa
sihteeri

Muutokset hyväksytyt

Helsingissä 16. päivänä kesäkuuta 2009

Kari Harju
puheenjohtaja

Petri Jokinen
sihteeri